

АНТУАН ДЕ СЕНТ ЭКЗЮПЕРИ “КИЧКИНА ШАХЗОДА” АСАРИ – МАЖОЗИЙ ЭРТАК

Аширова Маҳбуба Фирдавсиевна – Ўзбекистон давлат жисмоний тарбия ва спорт университети ўқитувчиси

Хасанова Лайло Фирдавсиевна – Чирчиқ давлат педагогика институти ўқитувчиси

Резюме: Ушбу мақолада француз адабиёти вакили Антуан де Сент Экзюперининг “Кичкина шахзода” асари таҳлил қилинган. Асардаги жамият муаммоларнинг бола нигоҳи билан акс эттирилган эса-да, унинг талқини барча замонлар учун аҳамиятини бирдек сақлайдиган масалаларнинг ёритилиши билан алоҳида ўрин топган. Асар шу нуқтаи назардан таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: Антуан де Сент Экзюпери, француз адабиёти, таҳлил, мажаз, эртақ, қисса, руҳият, катарсис.

XX аср француз адабиётининг ёрқин вакилларида бири Антуан де Сент Экзюпери дунё адабиётига катта ҳисса қўшган ёзувчи сифатида эътироф этилади. Экзюпери “Кичкина шахзода” асарида ташқари жаҳон адабиётига яна жўда кўплаб нодир асарлар тақдим этди. Шундай бўлса-да унинг “Кичкина шахзодаси” дунё адабиёт ихлосмандларининг ёш-қарисига бирдек манзур бўлган асар сифатида алоҳида ўрин топди.

Бир пайтлар бола бўлган бўлган ёш Леон Вертга бағишланган ушбу китоб бир нафасда ўқишли, соф ва самимий туйғулар тараннумига бағишланади.

Болаликнинг ҳар қандай мантиқсиз манфаатлар ва бекорчи туйғуларидан холи бўлган руҳий оламига саёҳат қилар экансиз, катталарнинг қилаётган бемантик ва охири бўлмаган ишлари, сохталикка йўғрилган амаллари нақадар ўринсиз эканлигига амин бўлиб бўлиб борасиз...

Ўғетининг “Ёш Вертернинг изтироблари” асарида “Мен бу дунёда мен бир дарбадарман, сизлар мендан ортиқмисизлар?..” деган фикрини ушбу асарда яна бир бор таъкидини кўришимиз мумкин. Буни ҳар сайёрага ташрифи асносида ифода этади. Буларнинг ҳар бири мажозий мазмунни ўзида жо қилади. Бу дунёнинг “дардлари” нақадар мағзи пуч эканлигига амин бўласиз.

Кичкина шахзоданинг ҳар бир сайёрага саёҳатини алоҳида тадқиқ этиш ва хулосалар бериш мумкин. Ҳар бир сайёра алоҳида тоифа инсонларини таърифини келтиришида ҳам муайян мақсад ётади. Зеро, бу тоифаларнинг ҳар бири жамиятга бирор фойдаси тегмайдаган кимсаларни типик образи сифатида майдонга келади.

Кичкина шахзода кичик сайёраларни кезиб юрар экан, унга энг яқин бўлган сайёрада ипак-шоҳи либосларга бурканганча қирол яшаши баён қилинади, шоҳ-ку яшайди-я, аммо бу ерда бирор фуқаро йўқ. Ҳукмрон бору, бўйсунувчиси йўқ. Шу ўринда Экзюпери жуда гўзал ҳикматни келтиради.

Ўзингни тергаш, суд қилиб ҳукм чиқариш ўзгаарни суд қилишдан кўра минг қарра қийинроқ. Агар ўзингни тўғри суд қила олсанг, демак, чиндан ҳам донишмандсан...

“Кичкина шахзода”дан олинган ушбу иқтибос инсонни катарсис ҳолатига олиб боровчи машғал вазифасини бажаради, зеро, табиатимиздаги нафс деган тушунча барча нарсадан ҳам кўра бизни кўпроқ назорат қиладиган, бўйсунмайдиган катта куч саналади. Уни енгиш инсониятнинг энг катта жасорати сифатида баҳоланади. Ҳазрат Навоий ҳам бу ҳақида:

**Беша шерин гар забун қилсанг шижоъатдин эмас,
Нафс итин қилсанг забун, оламда йўқ сендек шужоъ.**
дея таъкидлаб ўтади [2].

Экзюпери эса буни жуда содда ва халқчил шаклда баён этади.

Кейинги астероидда шуҳратпараст яшаши ва у ҳар доим мактовга муҳтожлигии қаламга олинади ва кичкина шахзода буни жуда ҳа зерикарли иш сифатида баҳо беради.

Қайсидир сайёрада ёстикдай китоб ёзувчи олим яшайди. Чол дея таъриф берилишида ҳам маъно бор, бутун умрини шу ишга бағишлаган типик образнинг сиймоси сифатида намоён бўлади. Аммо энг қизиқ томони географ олим сифатида китоб ёзувчи бу олим ҳеч қаерга бормаган, ҳаммасини сайёҳларнинг оғзидан эшитган ҳолда китобга киритади. Ўйлаб қаралса, география амалий фан сифатида олимдан саёҳатлар, экспедициялар талаб қиладиган соға ва бусиз бирор бир хулоса бериш жуда мушкул. Шу тарзда ёстикдай китобларнинг ёзилиши орқали илм-фаннинг “аҳволи” баён қилинади.

Бу каби тасвирларнинг барчаси ҳам мажозий бўлиб, булар ўша давр жамият ҳақидаги ҳикоялар дейиш мумкин.

Шунингдек, кичкина шахзоданинг сайёрасида баобаб ўсиб чиқиш хавфи борлиги, уни вақтида аниқланмаса, бутун сайёрани босиб олиши мумкинлигидан хавотири борлиги айтилади. Мажозан, баобаб ёмонликлар уруғи унинг ёйилиши бутун сайёрани барбод қилиши, нест-нобуд қилиш мумкинлиги айтилади. Бизнинг ҳаётимизда ҳам шундай биргина ёмонлик уруғи бутун жамоанинг орасини бузиши мумкин.

Рухингда кечаётган англамсиз ҳислар баъзан олис манзилларга элтади, унда сен ўзингни, ўзлигингни ва албатта, ўзагингни топишинг мумкин. Буни топа олиш эса жуда катта бахт...

Асрлар бўйи инсоният ўзини излайди, баъзан маънавий оламни кезади баъзан моддият ора саросар бўлади, энг ёмони аросатда қолганлар... гўё кўршапалакдек ўзининг қайси қавмдан эканлигини билолмай ҳалак... йўлини йўқотган одамгина бу ҳаётда зерикишни бошлайди. Зерикиш эса уни муқаррар ўлим сари етаклайди.

Кичкина шахзодада ҳар бир жумлани фалсафий таҳлил қилиш мумкин. Керакли хулосаларга келиш мумкин, энг асосийси, бу дунёда мақсадни аниқ қўйиш. Беғараз сева олиш ва унга содиқ қолиш... шугина бахтимизга кафил бўлаолади, дўстлардан яқинлардан кўп нарса кутмаслик ва руҳни қалбни тоза қилиш... Фақат болаларгина бунга эриша олади, инсон жамиятга кирган сари, ёши улғайган сайин, билганлари ортгани сари моҳиятдан узоқлашиб боради.

Адабиётлар:

1. Antuan de Sent Ekzyuperi (2021) Kichkina shahzoda; Istehkom; Hikmatlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi. 136-bet;
2. Навоий Алишер (1987) Мукамал асарлар тўплами: 20 томлик. 1-том. Бадойиъ ул бидоя. Т.: Фан. 724 бет.
3. Улуғбек Ҳамдам (2003). Бадиий тафаккур тадрижи. –Т.: Янги аср авлоди.
4. Улуғбек Ҳамдам (2007). Янгиланиш эҳтиёжи. –Т.: Янги аср авлоди.
5. Қаҳрамонов Қ. (2009). Адабий танқид: янгиланиш жараёнлари. Ўзбекистон Миллий кутубхонаси.
6. Норматов У. (2005). Тафаккур ёғдуси. – Т.: Фикр-медиа.
7. Расулов А. (2006). Таҳлил, талқин, баҳо. – Т.: Фан.
8. Саримсоқов Б. (2005). Бадиийлик асослари ва мезонлари. – Андижон. Ҳаёт.
9. Йўлдошев Қ. Ёниқ сўз (2006). –Т.: Янги аср авлоди, – 548 б.
10. Йўлдошев Қ. Юсупов Ж. (2008). Бадиий таҳлил асослари. – Урганч: УрДУ нашриёти.
11. Хасанова Лайло Фирдавсиевна (2021). Хоразмийнинг “Муҳаббатнома”си бадияти / “Pedagogik ta’lim klasteri: muammo va yechimlar” xalqaro ilmiy-amaliy anjuman.
12. Хасанова Лайло Фирдавсиевна (2021). Some comments on the etymology of the word “It” (dog) // Экономика и социум" №7(86) 2021, 574-576 бетлар.
13. Хасанова Лайло Фирдавсиевна (2021). “Оқчарлоқ Ливингстон” асарида тариқат мақомлари талқини // Academic research in educational sciences, Volume 2, Issue 3, 325-329-бетлар.
14. Хасанова Лайло Фирдавсиевна (2021). Interpretation of dog image in Badoe'u-l-bidoya // Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal, Volume 2021, Issue 4, 8-1-2021.
15. Хасанова Лайло Фирдавсиевна (2021). The importance of art in depicting the image of a dog (on the example of navoi's lyrics) / “Тилни ўқитиш ва ўргатишда XXI аср кўникмалари” халқаро анжуман.